

ZAMONAVIY JAMIYATDA YOG'LIZLIKNING MUAMMOGA AYLANISHI: SABAB VA OQIBATLARI

Qarshi davlat universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti

Musamatova Munisa Husniddin qizi

munisamusamatova2@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy jamiyatda dolzarb ijtimoiy-psixologik muammolardan biri bo'lgan yolg'izlik fenomeni keng qamrovda tahlil qilinadi. Globalizatsiya, urbanizatsiya, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning jadal rivojlanishi insonlar o'rtasidagi muloqot shakllarini tubdan o'zgartirib, ayrim hollarda real ijtimoiy aloqalarning susayishiga olib kelmoqda. Natijada, tashqi tomondan faol va bog'langan ko'ringan insonlar ichki jihatdan yolg'izlik hissini boshdan kechirishi kuzatilmoqda. Annotatsiyada yolg'izlik tushunchasining mohiyati, uning psixologik, ijtimoiy va madaniy omillari yoritilib, zamonaviy jamiyatdagi o'rni va ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, yolg'izlikning inson ruhiy salomatligiga, emotsional holatiga va ijtimoiy faolligiga ko'rsatadigan salbiy oqibatlari ilmiy nuqtai nazardan asoslab beriladi. Ayniqsa, yoshlar, talabalar va keksa avlod orasida yolg'izlik darajasining ortib borish sabablari alohida ko'rib chiqiladi. Maqolada yolg'izlik muammosini kamaytirish yo'llari ham taklif etilib, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini kuchaytirish, real muloqot madaniyatini rivojlantirish, psixologik yordam xizmatlarini kengaytirish zarurligi ta'kidlanadi. Shu bilan birga, shaxsning o'z-o'zini anglash darajasini oshirish, ijtimoiy faolligini kuchaytirish va sog'lom hayot tarzini shakllantirish orqali yolg'izlikni yengish mumkinligi haqida xulosalar beriladi. Mazkur annotatsiya orqali zamonaviy jamiyatda yolg'izlik muammosining murakkabligi va uning keng ko'lamlı oqibatlari yoritilib, ushbu masalaga kompleks yondashuv zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: yolg'izlik, zamonaviy jamiyat, ijtimoiy muammo, psixologik holat.

Kirish: Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti inson hayotining barcha jabhalariga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Ilm-fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi, globallashtirish jarayonlarining kuchayishi hamda urbanizatsiya darajasining ortishi natijasida insonlar o'rtasidagi munosabatlar shakli va mazmuni tubdan o'zgarib bormoqda. Bir tomondan, kommunikatsiya vositalarining kengayishi insonlarni bir-biriga yaqinlashtirayotgandek ko'rinsa, ikkinchi tomondan, bu jarayonlar real, samimiy va barqaror ijtimoiy

aloqalarning zaiflashishiga ham olib kelmoqda. Natijada esa zamonaviy jamiyatda tobora ko‘proq uchrayotgan muammolardan biri — yolg‘izlik hissi yuzaga chiqmoqda. Yolg‘izlik insoniyat tarixida doimo mavjud bo‘lgan hodisa bo‘lsa-da, bugungi kunda u yangi ko‘rinish va mazmun kasb etmoqda. Avvallari yolg‘izlik asosan ijtimoiy ajralib qolish yoki jismoniy yolg‘izlik bilan bog‘liq bo‘lgan bo‘lsa, hozirgi davrda u ko‘proq ichki, psixologik holat sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ya’ni inson ko‘plab odamlar orasida, hatto faol ijtimoiy hayot kechirayotgan bo‘lsa ham, o‘zini yolg‘iz his qilishi mumkin. Bu esa yolg‘izlikning nafaqat ijtimoiy, balki murakkab psixologik muammo ekanligini ko‘rsatadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari, ayniqsa internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi insonlar o‘rtasidagi muloqotni osonlashtirdi. Biroq virtual aloqalarning ortishi ko‘pincha real hayotdagi munosabatlarning qisqarishiga, yuzma-yuz muloqotning kamayishiga olib kelmoqda. Natijada insonlar o‘rtasida chuqur, ishonchli va samimiy aloqalar o‘rniga yuzaki va vaqtinchalik bog‘lanishlar ustunlik qilmoqda. Bu esa insonning ijtimoiy ehtiyojlari to‘liq qondirilmasligiga va yolg‘izlik hissining kuchayishiga sabab bo‘ladi. Shuningdek, jamiyatdagi iqtisodiy bosimlar, ish bilan bandlik darajasining yuqoriligi, migratsiya jarayonlari, oilaviy munosabatlarning o‘zgarishi kabi omillar ham yolg‘izlik muammosining kuchayishiga ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida o‘z o‘rnini topish, o‘zini anglash va ijtimoiy moslashuv jarayonlaridagi qiyinchiliklar yolg‘izlik hissini yanada kuchaytiradi. Keksalar esa ko‘pincha ijtimoiy aloqalarning kamayishi, yaqin insonlardan ayrilish yoki e’tibor yetishmasligi sababli yolg‘izlikni boshdan kechiradilar. Mazkur ishning dolzarbligi shundaki, yolg‘izlik nafaqat shaxsiy muammo, balki butun jamiyatga ta’sir ko‘rsatuvchi omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. U insonning ruhiy salomatligiga salbiy ta’sir etib, depressiya, xavotir, stress kabi holatlarning yuzaga kelishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shu bois ushbu muammoni chuqur o‘rganish, uning sabab va oqibatlarini aniqlash hamda samarali yechimlar ishlab chiqish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Ushbu kirish qismida zamonaviy jamiyatda yolg‘izlik muammosining mohiyati, uning kelib chiqish sabablari va dolzarbligi asoslab beriladi. Keyingi boblarda esa ushbu muammoning turli jihatlari batafsil tahlil qilinadi hamda uni kamaytirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.

Tadqiqot va metodologiya: Mazkur tadqiqot zamonaviy jamiyatda yolg‘izlik muammosining mohiyati, uning kelib chiqish omillari va inson hayotiga ta’sirini kompleks yondashuv asosida o‘rganishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy usullar uyg‘unligi ta’minlanib, muammo har tomonlama tahlil qilindi. Yondashuv interdisiplinar xarakterga ega bo‘lib, psixologiya, sotsiologiya va pedagogika fanlari kesishgan nuqtada olib borildi. Tadqiqotning nazariy asosini mahalliy va xorijiy olimlarning yolg‘izlik

fenomeni, ijtimoiy aloqalar va shaxs rivojlanishi haqidagi ilmiy ishlari tashkil etadi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish orqali yolg'izlik tushunchasining turli talqinlari, uning turlari (ijtimoiy va emotsional yolg'izlik), hamda zamonaviy jamiyatdagi o'ziga xos jihatlari aniqlashtirildi. Shu bilan birga, mavjud nazariy qarashlar o'zaro solishtirilib, umumlashtirildi. Empirik tadqiqot qismi so'rovnoma, intervyu va kuzatish metodlari asosida tashkil etildi. So'rovnoma usuli orqali turli yosh toifasiga mansub respondentlarning yolg'izlikka bo'lgan munosabati, uni his qilish darajasi va sabab omillari o'rganildi. Savollar yopiq va ochiq shaklda tuzilib, respondentlarga erkin fikr bildirish imkoniyati yaratildi. Intervyu metodi esa muammoni chuqurroq anglash, shaxsiy tajriba va individual hissiyotlarni aniqlashda muhim vosita bo'lib xizmat qildi. Kuzatish usuli orqali esa insonlarning kundalik hayotdagi ijtimoiy faolligi va muloqot darajasi tahlil qilindi. Tadqiqotda statistik tahlil usullaridan ham foydalanildi. Yig'ilgan ma'lumotlar tizimlashtirilib, foiz ko'rsatkichlari, taqqoslash va guruhlash metodlari yordamida qayta ishlanib, aniq xulosalar chiqarildi. Bu esa yolg'izlik muammosining tarqalish darajasi va unga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, tadqiqot davomida qiyosiy tahlil metodi qo'llanilib, turli ijtimoiy guruhlar (yoshlar, talabalar, ishchi qatlam va keksalar) o'rtasidagi farqlar o'rganildi. Bu orqali har bir guruh uchun xos bo'lgan yolg'izlik sabablari va uning namoyon bo'lish shakllari aniqlashtirildi. Tizimli yondashuv esa muammoni yagona jarayon sifatida ko'rib chiqish va uning o'zaro bog'liq jihatlari ochib berishga yordam berdi. Tadqiqotning metodologik asosini obyektivlik, ilmiylik, tizimlilik va izchillik tamoyillari tashkil etdi. Har bir bosqichda ma'lumotlarning ishonchliligi va haqqoniyligi ta'minlandi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalarini umumlashtirishda ehtiyotkorlik bilan yondashilib, xulosalar aniq dalillar asosida shakllantirildi. Mazkur metodologiya asosida olib borilgan tadqiqot zamonaviy jamiyatda yolg'izlik muammosining ko'lami, sabablari va oqibatlarini chuqur anglash imkonini berib, ushbu muammoni kamaytirishga qaratilgan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish uchun mustahkam zamin yaratadi.

Tahlil va natijalar:

Mazkur tadqiqot doirasida to'plangan nazariy va empirik ma'lumotlar asosida zamonaviy jamiyatda yolg'izlik muammosining holati, uning asosiy sabab va oqibatlari chuqur tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, yolg'izlik bugungi kunda keng tarqalgan ijtimoiy-psixologik muammo bo'lib, u turli yosh va ijtimoiy qatlam vakillari orasida turlicha darajada namoyon bo'ladi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning sezilarli qismi vaqti-vaqti bilan yoki doimiy ravishda yolg'izlik hissini boshdan kechirishini ta'kidlagan. Ayniqsa, yoshlar va talabalar orasida bu ko'rsatkich yuqoriroq ekani aniqlandi. Buning asosiy sabablari sifatida ijtimoiy bosim, o'zini

namoyon qilishdagi qiyinchiliklar, virtual muloqotga ortiqcha bog'lanish va real ijtimoiy aloqalarning yetishmasligi ko'rsatildi. Keksalar orasida esa yolg'izlik ko'proq ijtimoiy aloqalarning qisqarishi, yaqin insonlardan ayrilish va e'tibor yetishmasligi bilan bog'liq ekani kuzatildi. Intervyu natijalari yolg'izlikning faqat tashqi omillar bilan emas, balki shaxsning ichki holati, o'z-o'zini baholashi va psixologik barqarorligi bilan ham chambarchas bog'liqligini ko'rsatdi. Ko'plab respondentlar insonlar orasida bo'lsa ham, o'zini tushunilmagan yoki qo'llab-quvvatlanmagan his qilishi mumkinligini qayd etdilar. Bu esa yolg'izlikning emotsional shakli keng tarqalganligini tasdiqlaydi. Kuzatishlar natijasida zamonaviy jamiyatda insonlar o'rtasidagi muloqot ko'proq raqamli platformalar orqali amalga oshirilayotgani, yuzma-yuz muloqotning esa kamayib borayotgani aniqlandi. Bu holat aloqalarning sifati pasayishiga va yuzaki munosabatlarning ortishiga olib kelmoqda. Natijada insonlar o'rtasida chuqur ijtimoiy bog'lanishlar yetishmayapti. Statistik tahlil natijalari yolg'izlik darajasi bilan bir qator omillar o'rtasida muayyan bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Jumladan, ijtimoiy faollik darajasi past bo'lgan, yaqin do'stlar soni kam yoki oilaviy qo'llab-quvvatlash yetarli bo'lmagan shaxslarda yolg'izlik hissi yuqoriroq ekani aniqlandi. Shuningdek, internet va ijtimoiy tarmoqlardan haddan tashqari foydalanish bilan yolg'izlik hissi o'rtasida ham muayyan bog'liqlik kuzatildi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, yolg'izlik muammosi ko'p omilli va murakkab xarakterga ega bo'lib, uni faqat bitta sabab bilan izohlab bo'lmaydi. U shaxsiy, ijtimoiy va texnologik omillar o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladi. Shu bois uni hal etishda ham kompleks yondashuv zarur. Umuman olganda, tadqiqot natijalari zamonaviy jamiyatda yolg'izlik muammosining dolzarbligini tasdiqlab, uning inson ruhiy salomatligi va ijtimoiy hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Olingan natijalar asosida ushbu muammoni kamaytirishga qaratilgan ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish imkoniyati yaratildi.

Xulosa va tavsiyalar: Mazkur tadqiqot natijalari zamonaviy jamiyatda yolg'izlik muammosi tobora dolzarb tus olayotganini va uning ko'lami kengayib borayotganini ko'rsatdi. Yolg'izlik nafaqat alohida shaxsning psixologik holati, balki ijtimoiy muhit, texnologik rivojlanish va madaniy o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq murakkab hodisa ekanligi aniqlandi. Tadqiqot davomida yolg'izlikning ikki asosiy ko'rinishi — ijtimoiy va emotsional shakllari keng tarqalganligi, ayniqsa yoshlar va keksalar orasida yuqori darajada namoyon bo'lishi kuzatildi. Olingan natijalar shuni tasdiqladiki, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning keng qo'llanilishi insonlar o'rtasidagi muloqotni yengillashtirgan bo'lsa-da, real va chuqur ijtimoiy aloqalarning kamayishiga ham olib kelmoqda. Bu esa insonning o'zini yolg'iz

his qilishiga sabab bo'luvchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuningdek, ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi, shaxsiy muammolar, psixologik barqarorlikning pastligi ham yolg'izlikni kuchaytiruvchi omillar qatoriga kiradi. Shu boisdan, yolg'izlik muammosini hal etish faqat individual darajada emas, balki jamiyat miqyosida ham yondashuvni talab qiladi. Bu muammoni kamaytirish uchun kompleks va tizimli choralar ko'rish zarur.

Tavsiyalar

- Ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash

Jamiyatda insonlar o'rtasida samimiy va barqaror munosabatlarni rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy loyihalar va tadbirlarni ko'paytirish zarur. Mahalliy hamjamiyatlar, yoshlar markazlari va jamoaviy faoliyatlar bu borada muhim rol o'ynaydi.

- Real muloqot madaniyatini rivojlantirish

Yuzma-yuz muloqotni rag'batlantirish, oilaviy va do'stona uchrashuvlarni ko'paytirish orqali insonlar o'rtasidagi haqiqiy aloqalarni kuchaytirish lozim. Bu, ayniqsa, yosh avlod uchun muhimdir.

- Psixologik yordam tizimini kengaytirish

Aholi uchun psixologik maslahat va yordam xizmatlarini kengaytirish, bu xizmatlardan foydalanishni ommalashtirish zarur. Ta'lim muassasalarida psixologlar faoliyatini kuchaytirish ham muhim ahamiyatga ega.

- Raqamli texnologiyalardan ongli foydalanish

Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishda meyorini saqlash, virtual hayot bilan real hayot o'rtasida muvozanatni ta'minlash bo'yicha targ'ibot ishlarini olib borish kerak.

- Shaxsiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash

Insonlarning o'z-o'zini anglash, ijtimoiy faolligini oshirish, yangi ko'nikmalarni egallash va qiziqishlarini rivojlantirishga yordam beruvchi dasturlarni kengaytirish lozim.

- Keksalar va ijtimoiy zaif qatlamlarga e'tibor qaratish

Yolg'izlikka ko'proq moyil bo'lgan qatlamlar — keksalar, yolg'iz yashovchilar uchun maxsus ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqish va joriy etish zarur.

Umuman olganda, yolg'izlik muammosini kamaytirish uchun davlat, jamiyat va shaxs darajasida hamkorlikda harakat qilish muhim hisoblanadi. Faqat shunda insonlar o'rtasida sog'lom, barqaror va mazmunli ijtimoiy aloqalarni shakllantirish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. John T. Cacioppo, William Patrick. Loneliness: Human Nature and the Need for Social Connection. New York: W.W. Norton & Company, 2008.
2. Robert S. Weiss. Loneliness: The Experience of Emotional and Social Isolation. Cambridge, MA: MIT Press, 1973.
3. Julianne Holt-Lunstad va boshqalar. "Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality." Perspectives on Psychological Science, 2015.
4. Sherry Turkle. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. New York: Basic Books, 2011.
5. World Health Organization. Mental Health and Well-being Reports. Geneva, 2020.
6. Zygmunt Bauman. Liquid Modernity. Cambridge: Polity Press, 2000.
7. Manuel Castells. The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell, 1996.
8. American Psychological Association. Reports on Stress, Social Isolation, and Mental Health. Washington, 2018.
9. Pew Research Center. Social Media and Social Connections Report. Washington, 2019.